

1946

Indkaldes som værnepligtig

Måske husker du, at jeg i befrielsesdagene blev tilbudt et job som løjtnant, men at jeg takkede nej. I læretiden blev jeg indkaldt – søgte og fik udsættelse, da jeg var under uddannelse.

Man vedtog en lov efter krigen som fritog søfolk, der havde sejlet i allieret tjeneste, og folk, som havde været aktive modstandsfolk i mere end et halvt år for militærtjeneste i fredstid, men ved mobilisering ville de blive indkaldt.

1948 - Den kolde krig åbenbares

Var kommunisternes magtovertagelse i Prag

et kup med eller mod folkets vilje?

I stedet for at besvare spørgsmålet, bringer jeg min og kommunistiske partiorganers opfattelse af begivenhederne dermed er du overladt på Herrens mark.

På en smuttur til Prag februar 1948 besøgte jeg gamle venner, som jeg havde mødt i 1947, og som jeg satte megen pris på.

Min opfattelse

1. I baghovedet havde jeg oplevelsen fra Jugoslavien, hvor jeg så en skoleklasse marchere med et banner forsynet med billedet af en snegl.

Sneglen symboliserede, at disse børn var dumme – småtbegavede – sinker efter mit øjemål. Denne diskriminering havde sat spor – ingen tvivl i mit sind. Når man ydmygede børn på denne måde i kommunismens navn – havde man så ikke forladt et af grundprincipperne om ligestilling?

2. Særlig én af mine tjekkiske venner havde jeg knyttet mig til, da han aldrig lagde skjul på sine holdninger. Politisk vil jeg placere ham som en god gammel socialdemokrat, som jeg kendte dem fra min barndom – dvs. en arbejder, som vi i dag vil opfatte som revolutionær – som kommunist. Med fredelige, demokratiske midler ville han forbedre arbejderklassens kår.

Det tålte man ikke – her får du en kort beskrivelse af hans skæbne, så langt jeg kunne følge den. På sin arbejdsplads talte han Roma midt imod. Som straf blev denne dygtige værktøjsmager flyttet fra præcisionsarbejde til at knokle med det mest beskidte og dårligst betalte arbejde på fabrikken. Da det ikke lukkede munden på min ven – fik han i stedet for sin forholdsvis moderne, centralt beliggende lejlighed anvist en bolig i et slumkvarter i yderkanten af Prag – blottet for offentlige trafikmidler.

Forklaringen var simpel. I boligblokken havde man en vertrauensmann – stikker – om man vil – som havde videregivet, hvorledes min ven havde opponeret.

Ved et besøg i Kina fandt jeg samme system udviklet i boligblokke. Modne damer forlangte konsekvent på dato at se kvindelige beboeres menstruations bind – men her i et barns politikkers lys.

3. Vennens upopularitet sluttede med, at han blev forvist til et kollektivbrug i Slovakiet, hvor han blev sat til at luge roer og sprede møg.

Her sluttede vort venskab, da han siden har været umulig at opspore.

Konklusion

At man havde indrettet et efterretningssystem med slående lighed til, hvad arbejderklassen havde kendt og betalt dyrt for i Nazi – Tyskland kunne jeg kun tage afstand fra, da omkostningerne blev, at man skabte en frygt, som undertrykte ytringsfriheden og som var i strid ikke kun med den kommunistiske ideologi, men også med almene demokratiske principper. Senere argumentation for at magtovertagelsen ikke var et kup, men arbejderklassens ret til med fredelige midler, at tage den magt, som tilhørte den, var jeg mere end i tvivl om, da jeg overværede arbejderværn marchere skarpt bevæbnet i Prags gader.

Masaryk

Uddrag fra et fund på Internettet:

Masaryk vendte hjem efter krigen som udenrigsminister i det nye Tjekkoslovakiet, men som den politiske uro bredte sig, endte han i 1948 med at være den eneste ikke-kommunist i landets regering. Masaryk havde svært ved at acceptere, at hans land blev tvunget af Stalin til at sige nej tak til Marshall-hjælp, og han var besværlig for den kommunistiske regeringsleder Clement Gottwald, men samtidig også nødvendig på grund af sin store folkelige popularitet.

Da han pludselig i marts, en uge før Gottwald lod kommunistpartiet overtage al magt i landet, blev fundet død nedenfor sit badeværelsesvindue i Czernyn-palæet i Prag, var der mange gisninger om, hvorvidt han havde begået selvmord, eller han var blevet defenestreret (en særlig tjekkoslovakisk specialitet, hvor man smider ubekvemme personer ud gennem vinduerne). Sagen er aldrig blevet ordentlig belyst. Gottwald lukkede efterforskningen næsten omgående, og da Dubcek i 1968 forsøgte at åbne den igen, blev det bremsat af russerne. En gammel diplomat, der samarbejdede med Masaryk, har imidlertid udtalt, at for ham var der ingen tvivl: Masaryk blev fundet død iført sin pyjamas, og han var ellers en mand med megen stil. Skulle han, påstod denne gamle diplomat, begå selvmord, ville han have iklædt sig kjole og hvidt eller i hvert fald intet mindre end smoking!

Kommentar:

Med mine erfaringer som baggrund for socialdemokratiske leders samarbejde med besættelsesmagten og deres forræderiske spilfægteri mod modstandsbevægelsen var jeg udstyret med ret negative opfattelser af socialdemokratiske ledere og af statsmænd i særdeleshed.

En undtagelse var dog Masaryk, som jeg respekterede og beundrede, pga. af hans modstand mod München forliget, hvor England og Frankrig solgte Tjekkioslovakiet og ikke mindst hans senere indsats fra eksil mod Hitler-Tyskland.

Ikke et splitsekund var jeg i tvivl, da Masaryks død blev offentligt kendt. Han var myrdet. Forklaringen lød på, at han fra en fjerdesal var gledet på trappen og havde været så uheldig, at han drattede ud gennem et åbentstående vindue. Tørt har jeg skrevet: –

Han huskede dog, at lukke vinduet efter sig.

Masaryk var populær hos undertegnede og i det tjekkoslovakiske folk – det døde han af.

Konsekvens:

Hjemme igen meldte jeg mig ud af DKP (Danmarks Kommunistiske Parti) og blev kort tid efter indkaldt til en kammeratlig samtale.

I en fredelig og venskabelig debat med en af partiets spidser, kom jeg til kort, da jeg ikke var blind for hans saglige argumenter. Jeg kunne kun fremføre, hvad jeg følte var fornemmelser i småtingsafdelingen vurderet i storpolitikens lys, men dog af betydning for mange almindelige menneskers dagligdag.

Men på trods af dette fulgte jeg som så ofte før, det min samvittighed bød mig, nemlig et oprør mod supermagternes vanvittige oprustningskapløb i mistillidens navn på bekostning af global armod.

**Dermed havde jeg som pacifist
placeret mig
mellem to yderfløjenes ekstremister.**

Smagsprøve – kommunistisk argumentation døm selv

Uddrag:

Påskuddet til kampagnen var valgresultatet i Tjekkoslavakiet i februar 1948, som førte til en fredelig, socialistisk magtovertagelse støttet af den tjekkiske befolknings absolutte flertal. Men det tog man ikke for gode varer i Vesten.

Det stod klart fra starten, at Marshallplanen ikke var tænkt som et enkeltstående initiativ. Der måtte komme en fortsættelse. Og det gjorde der. Den amerikanske forsvarsminister Forestal, sagde allerede på et tidligt tidspunkt til et Kongres-udvalg, «at forsvarsministeriet skulle få til opgave at samordne de 16 modtagerlandes forsvarskræfter.» Han tilføjede, «at han var sikker på, at udenrigsminister Marshall overvejer muligheden af, at de 16 europæiske nationer skal stille baser til de amerikanske styrkers rådighed til gengæld for den amerikanske hjælp.»

Men hvad var det, der skete i Tjekkoslavakiet, som i den grad lod sig bruge til politisk konfrontation, ikke blot i Danmark, men i hele Vesteuropa? Folkefronten – den tjekkoslovakiske modstandsbevægelses højeste organ og det frie Tjekkoslavakiets første provisoriske regering – slog sig i april 1945 – efter at modstandsbevægelsen og Den røde Hær havde fordrevet tyskerne fra landets østlige del – ned i byen Kosice. Her udformedes landets første efterkrigsprogram for et frit Tjekkoslavaki.

Samtidig slog man fast, at garantien for Tjekkoslavakiets selvstændighed og fortsatte frihed var et fast forbund med Sovjetunionen.

«Navnlig udrensningen af kollaboratører og forrædere virkede afslørende for visse fremtrædende folk inden for det nationalt socialistiske parti og det katolske «folkeparti».

Dels havde folk fra de opløste samarbejdspartier – ikke mindst fra det før så indflydelsesrige agrarparti – formået at trænge ind i disse partier,

hvor de drog stor nytte af deres tidligere politiske erfaringer, og dels havde reaktionære kredse gennem bestikkelse af forskellig art skaffet sig indflydelse på medlemmer, der nok havde været med i modstandskampen, men som ikke var nået til politisk afklaring.

....Således viste der sig allerede under udrensningen tilløb til afvigende meninger inden for Folkefronten og dens samarbejdende partier.

....udrensningen og demokratiseringen blev ført konsekvent igennem på alle samfundets områder. Men det skete ikke uden modstand – ikke bare fra kredse uden for Fronten, men også fra visse af Folkefrontens egne medlemmer.

..... Men reaktionens taktik med at sende en «trojansk hest» ind i Folkefronten, for at forsøge at opløse den indefra, kunne ikke i længden forblive helt uden virkning.

«Over for den mere eller mindre åbenlyse sabotage rejste de hæderlige elementer inden for Folkefronten – kraftigst af alle kommunisterne og den såkaldte Fierlingerfløj inden for Socialdemokratiet – kravet om en positiv indsats for landets genopbygning. At det kommunistiske parti stod stærkt i befolkningen ses af, at det allerede i marts 1946 havde 1.100.000 medlemmer.

....Og tager man forholdet mellem indbyggerantallet i Tjekkoslaviet og Danmark i betragtning, ser man, at det svarer til, at DKP på samme tid havde 400.000 medlemmer.»

Valget i maj 1946 afspejler dette styrkeforhold. Kommunisterne fik 37 % af stemmerne, Det nationalt socialistiske Parti 25 %, Katolikkerne 25 % og Socialdemokraterne 15 %. Tilsammen havde kommunister og socialdemokrater et klart flertal af befolkningen bag sig. Så der var ikke noget mærkeligt i, at kommunisternes leder, Clement Gottwald, blev den første valgte premierminister i det befriede Tjekkoslaviet.

....Højeste prioritet fik nationaliseringen af industrien og gennemførelsen af en jordreform:

....Alle virksomheder med over 50 arbejdere nationaliseredes.

Alle gårde, på over 50 ha. agerjord blev udstykket.

Programmet blev enstemmigt vedtaget i parlamentet, om end nogle af parlaments medlemmer mere stemte på skrømt end af overbevisning. De holdt krudtet tørt til forhandlingerne om programmets enkelte punkter, hvor de mente, det var lettere at køre planen ud på et sidespor.

Forhalingen lykkedes i nogen grad, og da det – på nationens selvstændighedsdag den 28. oktober 1946 – kom til den endelige afstemning i parlamentet, kom modstanderne endelig ud af busken. En lille gruppe parlamentsmedlemmer stemte imod planen, men den blev vedtaget med et overvældende flertal.

Men i sommeren 1947 kom tørken. Den værste i landets historie. Tørken ramte hele Europa – også Danmark. Men værst var følgerne i Centraleuropa. I Tjekkoslavakiet faldt høstudbyttet med 50 %. I kirkerne nedkaldte de katolske præster alverdens ulykker over regeringen, mens de profeterede:

«Dette er Guds straf over de gudløse kommunister.»

...Disse funktionærer – og ligesindede fra det katolske parti – rejste nu landet tyndt, ikke for at hjælpe regeringen, hvilket i og for sig havde været naturligt, da deres partier også deltog i Folkefrontens samlingsregering, men for at genere regeringen mest muligt. Man opfordrede bønderne til sabotage og til at sælge deres korn på den sorte børs, mens hæderlige politikere og embedsmænd prøvede at få bønderne til at forstå, at det var nødvendigt for staten at få opkøbt så meget brødkorn som overhovedet muligt.

Toårsplanens første år blev heldigt afsluttet, først og fremmest takket være arbejderens indsats i den nationaliserede industri.

600.000 tons brødkorn, som Sovjetunionen havde leveret til priser, der lå under verdensmarkedets, afværgede ikke blot truslen om en sænkning af levefoden til et eksistensminimum, men gjorde det endda muligt at opretholde tålelige rationer for hele det arbejdende folk.

Den truende inflation var undgået, og ligevægten mellem lønninger og priser var i det store og hele fastholdt.

Der var ligeledes næsten balance i udenrigshandelen. Underskuddet på finansloven var mindre end forudset, og trods følelig mangel på arbejdskraft var industriproduktionen nået op på førkrigsniveauet som forudset i planen.

Det er ikke til at sige, hvor meget den tjekkiske reaktion arbejdede på egen hånd, og hvor meget der blev inspireret og støttet af deres vestlige arbejdsgivere.

Men meget tyder på, at de – englænderne og amerikanerne – havde mere end en enkelt finger med i spillet, da tidspunktet for det endelige stormløb mod folkedemokratierne blev fastlagt.

Det er i hvert fald påfaldende og en realitet, at det ikke alene var i Tjekkoslaviet, man gik til angreb i foråret og sommeren 1948, men i stort set alle de østeuropæiske folkedemokratier.

Her bringes nogle af hovedtrækkene i det store opgør, hvis udfald kom til at bestemme Tjekkoslaviets politiske kurs og system mange årtier frem:

Afsløringen af en halvfascistisk sammensværgelse i Slovakiet i efteråret 1947 afslørede, at der fandtes en række fascistiske bander i de slovakiske bjerge, som havde overlevet både tyskernes kapitulation og hele den efterfølgende udrensning.

Ydermere stod disse rent militære formationer, hvoraf de fleste havde kæmpet for tyskerne på Østfronten, i direkte forbindelse med kendte slovakiske samarbejdspolitikere, som havde anset det for opportunt at flytte deres residens til USA straks efter befrielsen i 1945.

De slovakiske kupmagere måtte lide den tort, at deres forræderi blev afsløret.

...Ministrene var trådt tilbage den 20. februar om aftenen.

Allerede om morgenen den 21. talte statsminister Clement Gottwald til en forsamling på flere hundredetusinde mennesker på Prags største plads.

Han redegjorde for krisens forudsætninger og sagde på sit partis vegne bl.a.:

«Vi foreslår, at der i stedet for de tilbagetrådte ministre træder nye folk ind i regeringen, som er forblevet tro over for den oprindelige ånd i Folkefronten, således som den er blevet skabt under den fælles kamp mod de fremmede okkupanter.»

Næste dag, søndag den 22. februar, holdt fagforbundene kongres. Her vedtog repræsentanterne for to en halv million organiserede arbejdere en resolution, der gik ind for Gottwald's bestræbelser på at løse krisen og rekonstruere regeringen uden de afgåede ministre.

7990 delegerede stemte for. Kun 10 stemte imod. Tirsdag den 24. februar viste en generalstrejke som protest mod reaktionens manøvrer, at arbejderklassen var parat til at imødegå ethvert forsøg på at lave et reaktionært kup i lighed med det, der var blevet afsløret i Slovakiet.

Søndag den 29. februar demonstrerede over 100.000 bønder, der var kommet til Prag, for fortsættelse af Folkefrontens oprindelige politik,

først og fremmest for en gennemførelse af jordreformerne.

Befolkningens optræden viste de forræderiske ministre, at de udmærket kunne undværes. Krisen var løst – uden deres hjælp. I stedet indtrådte nye folk fra deres egne partier. Nye folk der ikke var løbet fra deres løfter. Folkefronten var gået styrket ud af konfrontationen, og kunne nu fortsætte med nye og friske kræfter.

Folkedemokratiet havde bestået sin afgørende prøve i Tjekkoslavakiet.

I Danmark kaldte man det «kuppet i Prag»

Bagklogskab:

Jeg var ikke blind for:

1. De kapitalistiske landes indblanding i Rusland med regulære hærstyrker under borgerkrigen mod den revolutionære Røde Hær på de zaristiske styrkers side.

2. At ikke-indblandingspolitikken under den spanske borgerkrig havde en afgørende betydning for den lovligt valgte spanske regerings nederlag til fascistens Franco.

3. at Churchill gav ordre til de engelske styrker i 1945 i Tyskland om ikke at afvæbne de af Wehrmachtens hære, der fra Berlin passerede frontlinjen på flugt fra Den Røde Hær. Hans hensigt var at indsætte dem på et senere tidspunkt mod Sovjet. Dette idioti blev forhindret af den øverstkommanderende for de allierede hære, amerikaneren Eisenhower.

4. At USA havde hemmeligholdt sin besiddelse af atombomben og dens anvendelse, på trods af, at japanerne via Sovjet havde udsendt fredsfølere.

5. At Marshallplanen var et skalkeskjul i bestræbelserne på at bekæmpe kommunismen ved infiltration og omklamring – ved oprettelse af baser, anvendelige i en mulig krig.

6. At USA via CIA infiltrerede sig i flere lande og ydede støtte til pseudodemokratiske regeringer. Eksemplerne var mangfoldige.

7. I den kommunistiske argumentation glemte man dog at oplyse:

Rudolf Slansky f. 1901 – henrettet 1952 var det tjekkiske, kommunistiske partis generalsekretær efter Anden Verdenskrig. Da han mishagede det stalinistiske styre, blev han henrettet i 1952 efter en skueproces.

I november 1951 blev Slansky og 13 andre personer anholdt og sigtet for at være Tito'ister, for spionage som en del af en international, vestlig kapitalistisk sammensværgelse, som havde til formål at undergrave socialismen. I fængslet blev Slansky tortureret og forsøgte at begå selvmord. Han blev tvunget til at anklage sig selv for forbrydelser mod staten og bad om dødsstraf for sig selv.

Slansky blev fundet skyldig i aktiviteter til gavn for den amerikanske imperialisme og hængt i Pankrác Fængslet den 3 december 1952.

Hans lig blev brændt og asken spredt på en iskold vej uden for Prag. Retssagen var resultatet af en splittelse inden for den kommunistiske ledelse om, i hvilket omfang staten skal efterligne Sovjetunionen, og var en del af en Stalin - inspireret udrensning af "illoyale" elementer i de nationale kommunistiske partier i Central Europa, såvel som en antisemitisk udrensning af jøder fra ledelsen af kommunistiske partier. Retssagen blev dirigeret (og den efterfølgende terror iscenesat i Tjekkoslaviet) efter ordre fra Moskva ledet af sovjetiske rådgivere.

Hvem fik ret? DKPs chefteoretiker eller Aagemand?

USA's militær strategi (imperialisme) til i dag giver teoretikeren ret.

Herom vidner: Eksempelvis – Atom-oprustning – Vietnam- og Koreakrigen – opstilling af atombombebærende raketter i Vesttyskland – og i vore dage stjernekrigsprogrammet med baser i Polen og Tjekkoslaviet – sidst krigen i Georgien.

At oprustningsvanviddet ville betyde armod globalt, er der mange vidnesbyrd om – i dag står 40. mil. Amerikanere uden mulighed for at blive behandlet i et sygehusvæsen. Kan pacifistens vurdering bruges til andet end skrål i sidegaderne?

Intet tyder på, at man med fredelige midler og ansvarlige politikere kan stoppe krigsindustriene og dødens købmænd.

1948 – Bulgarien

Køjesækken, som jeg slæber på nakken, havde haft en glørværdig tilværelse in der deutsche Kriegsmarine. Den var for to personer upraktisk ud over alle grænser, men fattige som vi var, havde vi ikke råd til køb af en rygsæk. Flot er denne polske grænsegendarm, men også en uselvstændig bureaukrat, der var tonedøv overfor fornuftige argumenter.

Lilian og jeg besluttede at deltage i en brigade, som skulle deltage i genopbygningsarbejde i Bulgarien. I vort selskab var Lilians veninde – Ditte – og nogle kammerater fra Bopa – Uffe – Frits og Blik. Denne gang skulle turen gå gennem Østeuropa – med færge fra Trelleborg i Sverige over Østersøen til Odra Port i Polen.

Brigaden rejste på et fælles visum, men myndighederne havde fundet ud af, at en pige manglede i visaet, og ville derfor ikke tillade hende indrejse i Polen. Efter lang tids venten blev Uffe, som den mest sproglyndige, hentet for at bistå brigadens ledelse i forhandlinger med myndighederne.

Efter timers ørkesløse forhandlinger med de bureaukratiske, polske myndigheder blev pigen sat af på perronen, men Uffe valgte at følge efter for at hjælpe hende. Vi gik om bord i toget og ventede kun på, at de polske told og pasmyndigheder fik snøvlet sig færdige.

Beograd

Sent i aftenens dunkle lys skulle vi skifte tog i Beograd. I perronens halvmørke mylder listede flere skumle personer rundt. Pigerne blev advaret:

– «Her gælder det om at holde fast på hat og briller.»

En af pigerne blev sendt op for at finde en passende kupé i det nye tog. Da jeg svingede Dittes rygsæk op, ramte hendes støvler, som var bundet uden på rygsækken, vinduet, som blev smadret med et brag. Straks stod to store jernbanemænd ved mig og forlangte 60 dinarer, som erstatning.

Fritz og Blik bad jeg nu om at tage sig af pigerne og alle vore pakkeneliker – bl.a. Uffes kuffert. Derefter rev jeg mig løs og flygtede med de to embedsmænd i hælene.

Det lykkedes ikke blot at undslippe, men også at stige på toget umiddelbart før afgang.

Da toget var sat i gang søgte konduktøren forgæves efter mig, men efter et par timer kunne jeg genforenes med pigerne, – men ak og ve Uffes kuffert var blevet borte i virvaret.

Fru Staffe var dengang kun et stort barn – et ubeskrevet blad om man vil. Det afholdt dog ikke damen fra at optræde på sin egen særprægede facon. Den sovende er Ditte.

Tæt på grænsen til Bulgarien kunne man i dalene i det bjergrige terræn se et massivt opbud af militære enheder. Kunne det være en fælles militærmanøvre mellem de to lande eller var der optræk til krig?

Svaret fik vi ved vor ankomst til Sofia.

På et fællesmøde holdt en nydelig akademiker, (de er ofte villige til hvad som helst) en lang – meget lang tale på fejlfrit tysk, om Titos og Jugoslaviens forbrydelser, der betød brud på det socialistiske broderskab. De fleste slugte propagandaen råt. Da han langt om længe var færdig med udgydelserne, spurgte han fromt forsamlingen på demokratisk vis: «Er der spørgsmål?»

Ingen meldte sig – efter en længere pause i forventningens lys, stak jeg forsigtigt en hånd i vejret og spurgte:

«Nu har du fortalt os det, du er pålagt, vil du nu give os din opfattelse og dine holdninger til det brud, der er sket? »

Jeg fik som forventet intet svar – min popularitet led yderligere skade, og efterfølgende blev vi nærmest lagt på is af de tro stalinister i brigaden.

Sandheden om konflikten var Den kolde Krigs kamp mellem supermagter om at besidde stødpudestater – baser og sidst, men ikke mindst Jugoslaviens ønske om en eksistens som et frit og uafhængigt land, med ønsket om at regere – bestemme og beslutte ud fra egne behov. Dermed nægtede man at følge Moskvas doktriner. En beslutning som få år senere blev fulgt af Italiens kommunistiske parti.

Foran barakkerne var stativer med sække fyldt med halm. De var tænkt som øvelsesobjekter, hvis man skulle træne i bajonetfægtning. For at vi ikke skulle flintre for meget rundt i naturen, blev vi fortalt, at grumme fascister fjumrede rundt i bjergene, så det sikreste var at blive inde i lejren.

Lejren lå i en bjergdal kaldet Rosendalen. Man havde før krigen produceret rosenolie, som var grundsubstansen i forskellige parfumer.

Da vi ankom, var rosenbuskene erstattet med korn og majsmarker. Uvist formålet havde man vandmeloner imellem rækkerne af majs. De var ikke lækre, men spiselige og kunne slukke den værste tørst.

Barakkerne var med store sovepladser – med over og underkøjer – hver plads kunne rumme op til fire personer. Underlaget – sække fyldt med halm. I anstændighedens navn var mænd og damer adskilt.

Her slår jeg mave.

Maden bestod som morgen og aftensmåltid af majsbrød med syltetøj. Midt på dagen fik vi suppe i den værste middagshede. Serveringen foregik fra en kæmpestor beholder og bestod i, at man fiskede efter lækkerier eller fiskede for at undgå kødstykker, man ikke kunne identificere. En dag fandt jeg testikler fra en vædder, men kræsen som jeg er, overlod jeg dem til andre.

Men maden var sund og rigelig.

Arbejdet bestod i at grave en kanal et stykke oppe på bjergsiden. Formålet var at føre vand til det enormt store Dimitroff kraftværk, som var under bygning, og til kunstvanding af de lavere liggende marker.

Udgravningen foregik med hakker og skovle hvorefter jorden blev kørt væk på trillebørene. Stort set samme melodi som i Jugoslavien, dog med den forskel, at hver arbejdsgruppes indsats blev noteret med henblik på en senere udmærkelse.

Kontrollen var det så som så med, gruppen markerede morgen og aften med lodrette og vandrette hak i siderne start og slutpunkt.

Kunsten var så ved hjælp af Hovedstadens blå regnebog at finde frem til den rette placering af mærkerne, således at vi opfyldte normerne.

Blik får tandpine

Han havde virkelig ondt, og hver især prøvede vi at lindre med smertestillende midler. I vor nød, bad vi om hjælp fra en tandlæge – den fik vi, men på en noget overraskende måde. Blik fik besked på at gå til en nabo, hvor han kunne finde tandlægen.

Behandlingen foregik ved, at han blev sat på den bare mark, hvorefter tandlægen gik i gang. Boremaskinen mindede mest om en gammeldags rok. En gut stod bagpå og trampede for at få boret i omdrejninger.

Resultatet udeblev ikke, Blik besvimede og fik hjertestop. Med besvær fik man ham tilbage til livet.

Mærkværdigvis forsvandt Bliks tandpine efter denne behandling.

Tarzan abernes konge

Uffe havde på mystisk vis uden penge overhovedet – de lå i den forsvundne kuffert – præsteret at rejse igennem hele Østeuropa kun med sit pas i baglommen.

Allerede under forhandlingerne med de polske myndigheder viste brigadens ledelse mangel på handlekraft – de udeblivende kvaliteter kunne skyldes sprogforbistring – og en eller anden form for politisk skoling med følgende autoritetstro. To kammeraters foræring af Uffes kuffert til tilfældige tyveknægte i Beograd, gjorde ikke vort syn på vore fremtidige arbejdskammerater bedre. Måske optrådte vi for arrogant også over for de bulgarske myndigheder.

Distancen til de «troende» blev ikke mindre, når Uffe med sin noget særprægede form for humor – galgenhumor – sang for brigadens medlemmer eller fremsagde sine digte.

Et digt lød:

”Oh; moder kær; Hvad er det dér,

der ligner jordbær noget?

Tys – tys mit barn, Det er din far, han er kørt over af toget.»

En sang med et utal af vers på flere sprog lød på dansk således:

«Mit navn er Mikkel Mus;

Jeg lever i sus og dus;

Mit navn er Mikkel Mus.»

Jeg tager en sjus i ny og nys

«Mit navn er Mikkel Mus.»

Et andet bidrag til den danske sangskat lød:

«Min røv, den er så øm så øm,

for jeg har siddet på et søm,

det har stukket mig i min bare mås,

og visse vasse vrøvl og vås.

Min spillemand er faldet af,

det skete vist forleden dag,

oh ve, oh skræk,

min spillemand er blevet væk».

Man forsøgte at tie os ihjel – vi fik den kolde skulder – man betragtede os som asociale og amoralske – hvilket var en korrekt vurdering, vel sagtens en følge af vore oplevelser under krigen – der kom aldrig en meningsudveksling i gang – grøfterne blev uddybet – personlig var jeg ret skide lige glad – det gjaldt om at slippe så let over forhindringerne som muligt og ellers hygge sig, og her var Lilian en uvurderlig forbundsfælle.

Uffe fandt ikke arbejdet særligt spændende, og hvad Fanden, hvis de ville have et kraftværk kunne de vel selv bygge det.

For os var dette primært en ferietur.

Siddende på en trillebør begyndte han at indvie os i et af litteraturens mesterværker – Tarzan – abernes konge. Pigerne lyttede genert i kortere perioder. De kunne dog ikke stå for de troende og ihærdiges vrede blikke og vendte tilbage til skovlene. Jeg skulle køre med trillebør. Det varede ikke længe, før pigerne bad mig sætte tempoet op, da de var ubeskæftigede i for lange perioder – de kunne ikke modstå de vredes tavse mobben.

I denne periode flyttede vi rundt i kanalen og kunne dermed sløre, at vi på papiret trods alt opfyldte de fastsatte normer, som var 1,2 m³ jord og 0,9 m³ hvis jorden var stenet.

Et nabohold bestående af «troende», arbejdsvante, hovedsagelig jord og betonarbejdere må have lugtet fidusen, for en dag var det slut med at skifte arbejdssted. Resultatet blev mere end sørgeligt for os, fordi enhver kunne nu konstatere, at vi stort set ikke kom frem i verden.

Gode råd var dyre.

Sprængstof blev igen vor allierede

Vi havde noteret os, at nogle unge daskede rundt med sprængstof i en trækasse med fuldt monterede lunter dekorativt hængende. Tørt bemærkede Uffe:

«Man jo håbe, at hvis de snubler og skidtet går af, at det så ikke er i nærheden af os.»

Men vi klagede til bulgarere over de mange sten, som fandtes, hvor vi gravede, og man var lydhøre bl.a. fordi vore piger trods ærbarhed og kyskhed var ret så populære hos disse gentlemen.

Vi fik udleveret lange jernstænger, derefter gjaldt det så om at få boret så mange huller til sprængstoffet som muligt. Skråningen fik et lighedspræg med en hullet schweizerost. Pigerne deltog og resultatet var over al forventning. I vort arbejdsdistrikt var senere kun at glatte kanalvæggen, medens de «troende» uden på nogen måde at få det noteret på resultattavlen måtte fjerne al den jord, som vi havde skænket dem. De var bitre, men blev tavse. Uffe og jeg havde fundet frem til, at den teknik, man anvendte ved sprængningerne var livsfarlig

Og hvorfor så det?

Man stoppede sprængstoffet ned i hullet, hvorefter man fyldte op med jord iblandet sten, derefter hamrede man jorden fast med en træstok. Det kaldes en retningsbestemt sprængning i fagkredse.

Vore erfaringer fra krigen var, at detonatorer, som består af et tyndt aluminiumhylster fyldt med knaldkviksølv ved en rystelse – et bump eller et stød kan eksplodere. For at gøre seancen fuldendt anbragte de kassen med sprængstof umiddelbart ved hullet. Konsekvensen ville, hvis uheldet indtraf, blive, at fem til seks kg. ville eksplodere.

Som de menneskekærlige væsener vi er og var, bad vi om afholdelse af et møde ikke blot med den samlede brigade, men også med bulgarske repræsentanter. Vi forklarede om risikoen, men man nærmest grinede af os. Nu havde man i årevis brugt denne metode uden uheld, så det havde vi ingen forstand på. Vi blev gjort til grin også af vore landsmænd. Det på trods af, at de var vidende om at både Uffe og jeg havde bulet ret mange værnemagervirksomheder under besættelsen.

Det vidste man, men det overså man. Men hermed var det ikke slut, vi forklarede nu, at hvis ikke man med lyd og med synligt signal tilkendegav, at et sprængningshold var i vor nærhed – ja så ville vi nedlægge arbejde. Slut finale – skulle man tro.

Man var komplet ligeglad, hvilket fik til følge, at hvis vi så skyggen af sprængningsfolk, dampede vi af – i sikkerhed. Denne sikkerhed fandt vi i en nærliggende flod, hvor vi svaledede vore legemer og mæskede os med meloner hentet i majsmarker.

Dette gentog sig dag efter dag i omkring en uge, da lyder et dumpt drøn. Uffe og jeg var ikke i tvivl, det var hovedladningen, der var røget. Snart efter løb unge frem og tilbage nærmest i choktilstand. Flere fra vor brigade ville også hjælpe, da de var på vej råbte Uffe til dem:

«Husk spande til resterne.» To unge satte livet til – andre blev lemlæstet.

Museumsbesøg vi arresteres

Om det var eventyrlyst – nysgerrighed eller behovet for at være alene og nyde hinandens selskab skal være usagt, men en weekend drager Lilian og jeg ud i den gloende sol på en landevej, som ikke var andet end en hullet grusvej mod nærmeste by, Kazanluk.

Snart overhaler vi en oksekærre med to stude, og da vi spørger «chaufføren» pænt, får vi et lift. Kommunikationen var mangelfuld – han kunne noget fransk – men det kunne vi ikke.

Vi daskede lidt rundt i byen og så på forretninger, hvilket var hurtigt overstået, men vinduet i en bagerforretning fascinerede os, for her lå dejligt Walesbrød med noget, der mindede om flødeskum måske glasur.

Men vore forventninger blev en fiasko, da det viste sig at den hvide masse var en sur rygeost. Lidt efter listede en nydelig herre sig ind på os. Han udspurgte os og foreslog, at vi besøgte byens museum. Allerede ved første øjekast var alle faresignaler tændt. Fyren var partifunktionær (pamper) eller civil betjent. Sandsynligheden taler for, at man var blevet orienteret om vor færden.

Jeg tog ikke fejl – benklæderne var af bedste kvalitet, skjorten stammede fra det vilde vesten og så havde han et par dages skægstubbe – tegnet på hans fortravlede hverdag, hvor han ikke engang undte sig tid til en barbering.

Vi fik et lift med et køretøj som dette i 1948.

De hjulede ben skyldes sandsynligvis underernæring i barneårene – engelsk syge og en muhammedansk hængerøv.

Dette billede er fra 1991, da det har lighedspræg med det køretøj, som vi fik et lift med i 1948, bringes det her. Forskel? Vor ekvipage havde to stude spændt for – tempoet var sandsynligvis det samme. Stod udviklingen i stampe?

Han nærmest klamrede sig til os – blive fri for ham kunne vi slet ikke. Vi tog med ham til museet, hvor han viste os rundt. Nu har jeg i mit lange liv mødt mange fjollerøve, men ham her placerede sig så absolut i førergruppen. Han foreviste os en dampmaskine – den var opfundet af en russer, eller var det en bulgarer og sådan blev han ved.

På et tidspunkt betroede jeg Lilian, at når jeg sagde til, skulle hun gå på et toilet for at forsvinde – mødested værtshuset på byens torv. Hun forsvandt – fyren blev urolig og ville følge efter, men jeg holdt fast i ham og bad ham fortælle om nogle af de udstillede vidundere.

Da jeg fandt, at Lilian havde fået et passende forspring, skulle også jeg på potten og så mit snit til at springe ud af et vindue. Hurtigt fandt jeg Lilian, og meget hurtigt fandt vi et hotelværelse.

Senere hyggede vi os på en restaurant, hvor «mistænkelige» unge fra et amerikansk college kontaktede os. Ud på aftenen skal jeg på toilettet og spørger tjeneren:

«Bitte, wo finde ich das Abort».

Tidligt i det første daggry vækkes vi brutalt af byens højtalere som appellerede til indbyggerne om at feje fortove og samle papir – i mønsterstaten skal alt være rent og pænt. Lidt senere buldrer man på vor dør.

Vi forholder os passive. Men da spøgen gentager sig en time senere, er Lilian ængstelig, og jeg må lukke op. To højtstående politiofficerer bryder ind. Uden et ord undersøger de vore sengeklæder og de forhåndenværende skabe. Vi bliver bedt om at klæde os på og følge med.

Nede på gaden spørger jeg:

– «Er vi arresteret?» – «Ja, det var vi.»

– «Godt så vil vi gerne have morgenmad i henhold til Genevekonventionen». – Så var vi ikke arresteret.

– «Godt» sagde jeg, – «vi vil så spise vor morgenmad og tak for i dag.»

– Den gik ikke – for noget senere dukkede en lastbil op og vi blev kommanderet op på den. Turen gik nu tilbage til sikkerheden i lejren. På turen mødte vi det meste af brigaden på vej mod byen, hvortil Lilian bemærkede: – «Nu får de da noget at beskæftige sig med.»

Hvad havde fået disse ordenshåndhævere til at overreagere?

Aages elendige tyske, såmænd. Skal du på lokum – hedder det ikke Abort, men Ab **Ort** med tryk på sidste ord.

Man havde troet, at Lilian havde aborteret – det var derfor de søgte efter blodspor. Historien vakte slet skjult munterhed i lejren også blandt bulgarerne.

Bulgarsk landmand

En mand omkring de 50 år dukkede op i lejren – klædedragten var bondens – ren og pæn, men slidt og stammede sandsynligvis fra perioden før krigen. Søgende gik han rundt, jeg kontaktede ham, og på et næsten uforståeligt dansk forklarede han, at han ville tale med danskere for at høre, hvorledes vi havde det i Danmark.

Flere bulgarere forsøgte diskret at finde ud af, hvad der foregik, men de forstod jo intet af vor samtale. Manden inviterede os hjem til sig, og vi aftalte et besøg.

Vi blev straks inviteret indenfor i stadsstuen. Møblerne stammede sandsynligvis fra 1920'erne – Dugen på bordet var kniplinger – noget der for længst var gået af mode i Vesteuropa, da fremstillingsprocessen krævede håndlag og billig arbejdskraft.

Rundt om stod nips og på en kommode stod billeder af deres børn, da vi spurgte til dem, bredte tavsheden sig – ingen tvivl det ville de ikke snakke om – her skjultes en tragedie.

Bedre gik det, da vi spurgte om, hvordan han havde lært dansk. Jo, han havde været på en dansk højskole og havde her deltaget i forskellige landbrugskurser. Meget af det, han havde lært i Danmark, havde han senere gennemført i sit landbrug.

Vi blev spurgt, om vi ville have lidt at spise, men vi ville godt se hans landbrug først.

Bygningerne var solidt bygget og meget velholdte, i modsætning til hvad vi ellers havde set bag jerntæppet.

På trods af mangel i årtier på maling, og hvad man ellers skulle bruge for at bevare værdierne, vidnede alt her om et par flittige og dygtige mennesker. Husdyrene var alle i fin form – ligeledes en blomsterhave og en have med grønsager. Afgrøderne på markerne vidnede om en dygtig og samvittighedsfuld landmands arbejde.

Tilbage ved bordets glæder, blev vi noget forbløffede.

Serveringen var saftevand fra egen avl – urtethe – sylteagurker og råt spæk i skiver. Lad mig tilstå, at dette fede spæk roterede noget rundt i munden, inden det gled videre i fordøjelsessystemet.

Efter besøget diskuterede vi indbyrdes forskellen mellem denne landmands åbenbare glæde ved sin ejendom og det håbløse forfald, vi ellers kunne se i hele Østeuropa. Lå årsagerne i den nød og elendighed en krig havde skabt? Apati?

Kunne det være, at ejendomsretten var frataget den enkelte borger? Kunne det skyldes, at staten og dermed partiet nu bestemte, hvad der var ret og vrang? Havde staten overtaget det kollektive ansvar og efterladt den enkelte borger med: «Det nytter alligevel ikke syndromet?»

I lejren blev vi kontaktet af vor tidligere foredragsholder – som advarede os mod at tro på bondemanden, som efter partiets vurdering var kulak dvs. en storbonde, som af al magt søgte at bevare sin ejendomsret til sin bedrift, og som var mod at lade den indgå i et kollektivbrug. Derefter fiskede han efter, om bondemanden havde udtalt sig negativt om styret. Frem med kattepoterne – faresignalerne var tændt.

Jeg kunne nu berolige denne chauvinist og efterplaprer med:

At for det første var kommunikationsniveauet under al kritik.

For det andet gav bondemanden kun udtryk for sin glæde ved at have været i Danmark på en højskole, hvor man med oplysning bl.a. om den danske Andelsbevægelse søgte at forbedre de små landbrugeres kår.

Bonden havde ikke med et ord udtalt sig om forholdene i Bulgarien.

Dermed havde jeg gjort mit til, at den gæstfrie bulgarer ikke kom i klemme i partimaskineriet.

I lejren knyttede vi os til en bulgarer ved navn Gregor.

Gregor blev vor ven, han ses yderst til højre

Han var åben – ærlig – pålidelig – havde humor og havde blik for nuancerne – hos ham var tilværelsen ikke kun sort – hvid. Han var tolerant uden at være blottet for personlige holdninger. Gregor advarede også mod bondemanden – men nok med en noget anden bevæggrund end chauvinisten – vi skulle jo nødt miste vore politiske idealer.

Jeg blev temmelig vred og sagde: «Det er muligt at bulgarere ikke er i stand til at tænke selv og på egen hånd finde frem til de holdninger deres samvittighed (hvis de har en sådan) byder dem.

Det er muligt, at I har brug for barnepiger fra partiet, der fortæller jer, hvad I skal – og ikke skal – må og ikke må.

– Men fri mig for jeres behandling af os – at I er idioter, der skal have alt serveret med skeer – det er jeres problem, ikke vort. Husk lige og glem ikke, vi er vokset op i et kapitalistisk – demokratisk samfund, hvor man for at bevare magt, fylder os med løgn og bedrag fra morgen til aften. Vi er ikke idioter – vi kan udmærket bruge tænkeren og selv finde vort ståsted.»

Gregor rynkede brynene og gik – han var ikke fornærmet – men havde fået noget at tænke på.

I kurbad

Vi havde fundet ud af, at i lejrens nærhed fandtes et kurbad med varme, mineralske kilder. Bygningen stammede fra den periode, hvor Bulgarien var underkastet det osmanniske rige. (Det vender jeg tilbage til).

Omklædningsrummene var adskilt i damer og herrer. Det var noget spøjst at se bøndernes påklædning – bukserne var af tykt stof – lange underbukser og undertrøjer – de kan ikke have frosset i tropevarmen. Nede i badet var bulgarske kvinder – de var omfangsrige pga. forkert kost og ofte for mange fødsler, men de var alle iført lange gevandter, der skjulte damernes yndigheder.

Vi undrede os – men det gjorde bulgarerne ikke mindre, når de gedulgt betragtede vore pigers åleslanke legemer iført bikinier.

Badet var meget varmt og luften ret ubehagelig pga. svovllugt.

Men en oplevelse. Ved rejser i Bulgarien i 1991 og 2003 var der sket ændringer til det bedre. Det tyrkiske bad var revet ned og erstattet med bygninger, hvor bulgarerne kunne få fysioterapeutiske behandlinger.

Kvinderne var nu slanke – flere af de helt unge fulgte moden og var radmagre, nærmest afpillede – påklædningen var nu som vor.

Zipka passet

Facts: Bulgariens historie er som Balkans for at sige det mildt – kaotisk – magthavere efter magthavere skifter i en uendelighed, men omkring 1393 bliver landet besat af tyrkerne. I de følgende år sker en vis undertrykkelse, men den ortodokse græsk katolske kirke får lov at bestå. Men den tyrkiske påvirkning kom til at betyde, at befolkningen i flere regioner knyttede sig til Islam.

I krigen mellem Rusland og Tyrkiet mødes to hære i det 1300 meter høje Zipka pas, da voldsomme snestorme med ekstreme kuldegrader sætter ind. Efter nogen tid sendes en spejder op og da han ser vagterne stå på deres poster og alt ånder fred og idyl, rapporterer han:

Alt roligt i Zipka passet.

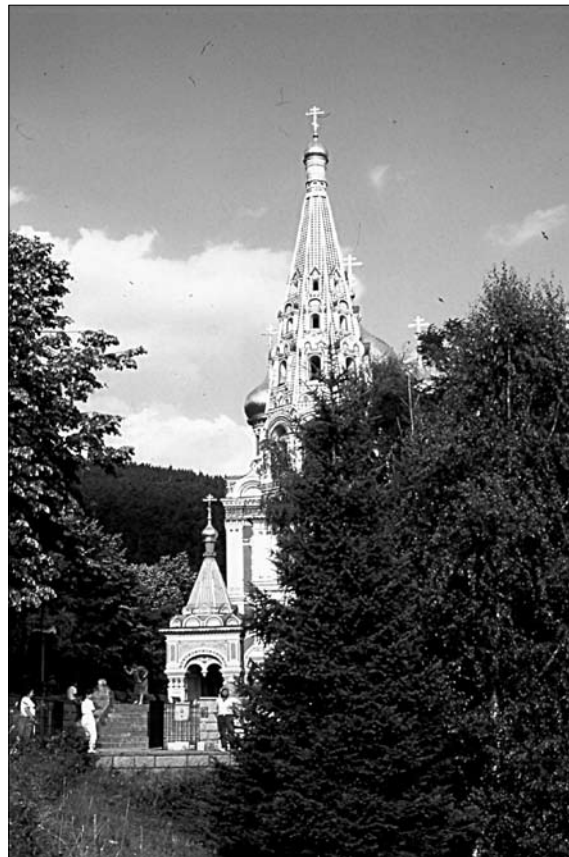
Sandheden var, at alle medlemmer i de to hære var frosset ihjel.

Krigen ender med russisk sejr og dermed befrielse af Bulgarien for det tyrkisk, muslimske herredømme. Under Første og Anden Verdenskrig kæmpede Bulgarien på tysk side. I 1946 får kommunisterne magten efter en overvældende valgsejr.

I kirken var adskillige ikoner i glas og ramme som dette. Denne helgen dyrkelse bestod i, at man kyskede helgenbilledet, hvilket kunne ses ved, at ret mange damer havde afsat nydelige aftryk fra deres læbestift på glasset.

Turen til Zipkapasset i 1948 foregik på ladet af russiske lastbiler, der havde gjort Anden Verdenskrig. I udseende og ydeevne mindede de om fordvogne fra 1930. Vi klamrede os fast på ladet på havebænke. Det tog timer at køre op ad den smalle, snoede bjergvej, hvor to køretøjer ikke kunne passere hinanden. Undervejs gjorde vi holdt ved en imponerende kirke med tilhørende kloster. Det har altid undret mig, at den katolske kirke har været i stand til i egne, hvor fattigdommen var udbredt, at fremtrylle disse prægtige bygningsværker.

I passet fandtes de sædvanlige mindesmærker, men var ellers blottet for interesse. Da vi på vor tur i 1991 var på vej til Tyrkiet i et folkevognsrugbrød lagde vi vejen om Zipka passet og havde mere end svært ved at genkende stedet. Vejen op til passet var nu bred og asfalteret, så vi var oppe på ganske kort tid. Mindesmærkerne stod som dengang.

Udarnik

Som afslutning på vor arbejdsindsats samledes de forskellige brigader på en kæmpeplads med en tribune. Folk blev kaldt op og hyldet bl.a. med en medalje for deres heltmodige arbejdsindsats.

Vi blev ikke kun overraskede, men også forbløffede, da vor gruppe Ditte, Lilian og Ågemand blev kaldt op på podiet.

Der blev sagt noget, vi forstod dog først budskabet, da man hæftede medaljerne på vore maver. Brigaden knurrede – de var af den opfattelse, at der forelå en misforståelse, eller at det var fup og svindel.

Vi lod dem blive i troen.

Ved den bulgarske riviera – Sofia

Ved Sortehavets kyst i byen Varna nød vi – holdt vi noget af en luksusferie. Her var masser af restauranter – en herlig strand – priserne var i bund og vi havde for en gangs skyld rigeligt med penge. Sagen var nemlig den, at jeg inden afrejsen havde købt et parti armbåndsure, nylonstrømper og to par cowboy bukser.

Det var let omsættelige varer, derfor havde vi flere penge, end vi umiddelbart kunne bruge.

Varna er i dag kendt som feriemål for dansk ungdom som drikker sig mere eller mindre sanseløse og dyrker sexlivets glæder og sorger til forargelse for mange.

I Sofia mødte vi igen Uffe, som passede en dansk udstilling og derfor som os og den nye bulgarske overklasse nød det søde liv.

Indgangen til den danske udstilling i Sofia.

Museumsforstander Uffe.

Han fik os indlogeret på byens fornemmeste hotel – brigaden var henvist til usle kollegieværelser.

På hotellet a la d' Angleterre blev Lilians sidste beholdning af undertøj og lignende nærmest revet væk. Nu stod vi med en masse penge – hvad skulle vi med dem?

Flere i brigaden havde opdaget vor rigdom og bad om at få vekslet danske penge til Leva (den bulgarske valuta) – de fik alle vekslet til den stedlige sortbørs kurs og glemte helt den sædvanlige forargelse.